2021, Issue 28, pages: 16-30 | <https://doi.org/10.18662/upalaw/63>

Non-patrimonial Rights Defense – The Right to One's Own Image

[Apărarea drepturilor
nepatrimoniale - dreptul la propria
imagine]

Cosmin AMBROSĂ¹

¹ Asistent, Ph.D candidate, “Petre
Andrei” University of Iasi, Romania.
E-mail: cosmin_ambrosa@yahoo.com

Abstract: *A person's image is a fundamental value, provided by both the Civil Code and the fundamental law, whose protection is ensured by maintaining a fair balance between the exercise of the right to be informed and the freedom of expression.*

Thus, from the point of view of the ECHR's practice, freedom of expression is not an absolute, inviolable and uncensored right as the freedom of holding an opinion and the freedom of speaking because it must be exercised like any other human rights, within its natural limits so as not to harm in any way the others' right and legitimate interest.

Keywords: *freedom of expression, freedom of opinion, human right, the right to one's own image, private life, dignity, civil liability.*

How to cite: Ambrosă, C. (2021). Non-patrimonial Rights Defense – The Right to One's Own Image. *Anuarul Universității “Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Drept, Științe Economice, Științe Politice*, 28, 16-30. <https://doi.org/10.18662/upalaw/63>

John Stuart Mill, părintele filosofiei utilitariste, oferind o nouă perspectivă asupra conceptului de libertate, care reprezintă rodul confruntării dintre omenire și natură, dar și cu semenii, afirma că *„Libertatea ta se termină acolo unde începe dreptul celuilalt”* (Pena, 2021).

Potrivit articolului 58 alineat (1) din Codul civil, persoanele fizice au dreptul la viața privată, propria imagine precum și alte drepturi recunoscute de lege în acest sens, putând opune acest drept în limitarea libertăților altei persoane, în sensul că poate cere respectarea vieții private.

Imaginea unei persoane reprezintă o valoare fundamentală, prevăzută atât de Codul civil cât și de Legea fundamentală a cărei protecție se asigură prin menținerea unui echilibru sau aplicarea unei proporționalități între dreptul la informație și informare și dreptul la libera exprimare, cu respectarea prevederilor articolului 30 din Constituția României, coroborat cu articolul 10 din Carta Europeană a Drepturilor Omului.

Conform articolului 4 din Codul civil prin care se statuează prioritatea tratatelor internaționale privind drepturile omului, acestea se vor aplica și interpreta în concordanță cu legea fundamentală a statului, Declarația Universală a Drepturilor Omului precum și alte pacte sau tratate la care țara noastră a aderat iar, în ipoteza în care există neconcordanțe între dreptul și jurisprudența internațională și legislația națională, se va aplica principiul priorității tratatelor internaționale sau principiul legislației mai favorabile, după caz.

Potrivit alineatului (2) al articolului 30 din Constituția României, *„cenzura de orice fel este interzisă”*. Cu toate acestea, în accepțiunea prevederilor alineatului (6) al aceluiași articol, libertatea de exprimare, drept fundamental de altfel, este limitat în sensul că exercitarea acestuia nu poate, sau nu trebuie să aducă atingere demnității, onoarei, vieții particulare a unei persoane și implicit nu poate aduce atingere dreptului la propria sa imagine.

Articolul 10 din Carta Europeană a Drepturilor Omului stabilește faptul că *„orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie”*.

Dreptul garantat prin acest articol corespunde în esență dreptului garantat la articolul 9 din CEDO și, în conformitate cu articolul 52 alineat (3) din Cartă are același sens și aplicabilitate ca și acesta.

În această ordine de idei, restrângerile de orice fel ale drepturilor prevăzute la alin.(1) articolul 10 trebuie să se facă cu respectarea imperativă a articolului 9 alineat (2) potrivit căruia drepturile și libertățile fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare nu pot fi limitate sau restrânse decât în concordanță cu prevederile legale

și în măsura în care acestea sunt absolut necesare pentru a proteja statul de drept, siguranța cetățenilor sau siguranța publică, sănătatea publică, etc.

Articolul 11 din Carta Europeană a Drepturilor Omului, care corespunde articolului 10 din CEDO reiterează aceleași aspecte cu mențiunea că singura diferență între articolul 11 din Carta Europeană a Drepturilor Omului și articolul 10 din CEDO îl reprezintă alineatul (2) care, în CEDO, are scopul de a explica alineatul (1) referitor la informarea în masă a cetățenilor prin mijloace de comunicare.

De altfel chiar prin articolului 52 alineat (3) din Cartă, libera exprimare are aceiași interpretare, conținut și aplicare precum dreptul la liberă exprimare garantat de CEDO.

În aceste condiții, singurele limitări sau restrângeri ale acestui drept aduse în mod legal și legitim, nu pot excede cadrul prevăzut prin alineatul 2 al articolului 10, fără ca prin aceasta să se prejudicieze dreptul comercial și reglementările privind concurența la nivelul Uniunii Europene sau libertatea statelor membre de a introduce norme și reglementări specifice privind autorizarea, dintre acelea prevăzute prin teza trei, alineatul (1) articolul 10 din CEDO (EUR-Lex, 1991)¹.

În mod constant în practica Curții Europene a Drepturilor Omului, în speța procesul Groppera Radio AG contra Elveției, s-a reținut la nivelul Curții faptul că se impune protejarea libertății de exprimare, indiferent de ce mediu privește aceasta, motivat de faptul că orice persoană are dreptul la opinie privitor la mediul său înconjurător atât social cât și uman, iar această libertate de a-și putea formula opinia trebuie protejată de jurisprudența europeană.

Astfel, din punctul de vedere al practicii CEDO, libertatea de exprimare nu este un drept absolut, inviolabil și necenzurabil întrucât acesta, ca orice alt drept uman, trebuie exercitat astfel încât să nu prejudicieze drepturile, interesele și libertățile altei persoane, deci, în limitele sale firești și legale, dreptul la liberă opinie și exprimare trebuie să fie exercitat ca orice alt drept al omului, în Codul civil stabilește prin articolul 253 mijloacele de apărare ale persoanelor fizice ale căror drepturi nepatrimoniale au fost încălcate și stabilește cadrul general de protejare a drepturilor persoanei, precum și a răspunderii civile delictuale în sensul că persoana vătămată poate solicita pe calea instanței interzicerea săvârșirii faptei ilicite iminente, încetarea încălcării și implicit interzicerea pentru viitor sau constatarea caracterului ilicit în măsura în care aceasta încă subzistă.

¹ A se vedea în acest sens jurisprudența Curții de Justiție, cauza C-288/89.

Deși articolul ante-menționat conferă o reglementare unitară, modernă și aparent flexibilă (partea vătămată având la dispoziție dreptul de opțiune asupra conținutului acțiunii) privitor la mijloacele de apărare disponibile pentru apărarea drepturilor nepatrimoniale, fiind cuprinse în cadrul unui singur articol de lege, transpunerea în aplicare comportă unele particularități sau dificultăți, fiind cantonate în limitele și condițiile de admisibilitate ale unei răspunderi civile delictuale clasice.

În acest sens, pentru angajarea răspunderii civile delictuale în situația lezării fascicolului valorilor umane legate de demnitate, propria imagine, modalitatea în care este perceput în societate este necesară stabilirea existenței faptei ilicite, în condițiile Codului civil. Însă, pentru stabilirea și acordarea de daune morale, este necesar ca reclamantul sau persoana vătămată să indice modalitatea prin care se poate demonstra încălcarea drepturilor nepatrimoniale, să stabilească modalitatea de evaluare a atingerii suferite.

Altfel spus, în aplicarea prevederilor articolului 249 din Codul de procedură civilă coroborate cu principiul juridic *actori incumbit probatio*, prin care se stabilește faptul că sarcina probei incumbă reclamantului, în jurisprudență s-a constatat necesitatea precizării unor elemente probatorii de natură a stabili unele criterii de evaluare a întinderii prejudiciului suferit prin încălcarea drepturilor nepatrimoniale.

Prin disponibilitate se înțelege dreptul la opțiune conferit prin lege părților de a sesiza instanțele judecătorești sau de a dispune de obiectul litigiului și implicit de mijloacele de apărare.

Conform articolului 9 alineat (2) din Cod de procedură civilă, cadrul procesual, limitele acestuia, obiectul litigiului sunt stabilite prin cererea de chemare în judecată sau alte cereri reconvenționale precum și întâmpinări sau apărări invocate iar conform articolului 22 alineat (6) Cod de procedură civilă, instanța sau judecătorul de caz este obligat sau ținut să judece și să se pronunțe numai cu privire la ce părțile au cerut, fără a putea depăși limitele cu care a fost investit prin acțiunea promovată, excepție făcând-o cazurile în care Legea ar dispune în alt sens².

Din punctul meu de vedere, precizarea întinderii prejudiciului sau modalitatea de determinare a acestuia reprezintă o obligație a reclamantului întrucât, *per a contrario*, instanța de judecată ar avea libertatea totală în a stabili întinderea prejudiciului sau inexistența acestuia pe baza și în limita gradului de percepere al judecătorului al universului psihic al reclamantului.

² Tribunalul Gorj. (2016). Sentința civilă nr. 76/2016 pronunțată de Tribunalul Gorj-Secția Conflicte de Muncă și Asigurări Sociale în dosarul nr. 3889/95/2015.

În această ordine de idei, s-ar încălca în mod flagrant principiul fundamental de drept, în materie contencioasă, al disponibilității. Astfel, instanța de judecată este „ținută” de cauza juridică a cererii de chemare în judecată în sensul că judecătorul nu ar putea schimba sau modifica întinderea dreptului litigios pretins sau fundamentul pretenției formulate, peste voința suverană a celui care are calitatea de reclamant.

În mod consecvent la nivelul instanțelor de judecată s-a susținut faptul că, de exemplu, reclamantul pretinde obligarea pârâtului la plata unei sume de bani printr-o acțiune fundamentată pe îmbogățirea fără justă cauză, în condițiile articolul 1345 Cod civil, judecătorul nu va putea recalifica acțiunea și să dispună acordarea sumei pretinse sub titlul de despăgubiri pentru o faptă ilicită cauzatoare de prejudicii.

În aceeași ordine de idei, în situația în care reclamantul pretinde o sumă de bani în temeiul legislației de drept comun, instanța nu va putea opune analizarea acțiunii în sensul îndeplinirii condițiilor de admisibilitate prevăzute de legislația specială.

În concluzie, modalitatea în care reclamantul își califică acțiunea sau modul în care acesta a înțeles să investească instanța de judecată și care nu mai are posibilitatea să își recalifice pretențiile deduse judecății, în condițiile articolul 204 Cod de procedură civilă, o obligă pe aceasta din urmă să dispună și să soluționeze cererea numai în limita motivelor de fapt și de drept prevăzute în acțiunea de investire a instanței de judecată, mai precis în cerere de chemare în judecată formulată de reclamant.

Analizând cele iterate mai sus, observăm un interes acordat de legiuitorul român în ceea ce privește apărarea pe de o parte a drepturilor nepatrimoniale și repararea prejudiciilor nepatrimoniale pe de altă parte, fapt ce denotă o abordare modernă, flexibilă și europeană a acestuia.

Or, analizând doctrina de specialitate privitoare la apărarea drepturilor nepatrimoniale, respectiv cele referitoare la personalitate, observăm că aceasta, apărarea, reprezintă un complex de mijloace legale și procedurale puse la dispoziție în scopul de a preveni orice atitudine neconformă, conduită sau faptă ilicită îndreptată împotriva acestor drepturi sau chiar pentru a repara urmările produse prin respectiva faptă, deja produse (Jugastru, 2007, p. 49).

În această ordine de idei, legiuitorul conferă titularului dreptului nepatrimonial încălcat sau lezat printr-o faptă ilicită, să solicite pe cale contencioasă restabilirea dreptului atins sau, după caz, înlăturarea atingerii suferite, sau interzicerea faptei ilicite și obținerea de daune-interese calculate proporțional cu dreptul sau valoarea lezată.

De menționat este faptul că persoana vătămată poate cere concomitent atât înlăturarea faptei ilicite cât și daune interese, acestea neexcluzându-se reciproc putând fi în acest sens cumulate.

Cu privire la obiectul studiului nostru și anume drepturile nepatrimoniale sau drepturile personalității, după cum am ante enunțat, jurisprudența aplicabilă în ceea ce privește libera exprimare, limitarea exercițiului acestui drept fundamental, dreptul la viața privată sau cel la onoare sau demnitate, este cea conferită de CEDO. Aceasta, a influențat semnificativ atât jurisprudența națională, românească – cu unele particularități referitoare la modalitatea și metoda prin care se constată existența sau inexistența unei fapte ilicite prin care se aduce atingere unui drept nepatrimonial (Diaconescu, 2019, p. 7).

Drepturile personalității, termen preluat de legislația românească din sistemul de drept german, unde acestea poartă denumirea de *Persönlichkeitsrechte*, sunt definite ca fiind drepturi conferite prin lege unei persoane, începând de la nașterea acesteia, cu scopul de a proteja unele valori sociale sau calități intrinseci intim legate pe om, de ființa umană, reprezentând de altfel „esența domeniului personal al individului” (Bucher, 2009, p. 87).

Aceste drepturi mai sunt definite în doctrina de specialitate ca reprezentând o serie de prerogative recunoscute titularului drepturilor nepatrimoniale prin care acesta are aptitudinea de a se bucura, exercita și implicit de a-și apăra sau de a-i fi apărate elementele fundamentale și inerente propriei sale persoane, fiind prerogative extrapatrimoniale dar intrinseci, întrucât sunt în mod strâns și intim legate de persoană, reprezentând de fapt chintesența ființei umane (Jugastru, 2013, p. 192).

Protecția acordată prin lege persoanei fizice prin apărarea inclusivă a acestor drepturi nepatrimoniale, constituie, în opinia mea, un corolar indispensabil al individului de a-și organiza viața socială, dar mai ales cea privată.

Astfel, acest sistem de protecție al drepturilor nepatrimoniale, ale personalității nu reprezintă decât transpunerea *de facto*, dintr-un plan ideologic într-un plan juridic al postulatului, citat la începutul acestui articol și enunțat de John Stuart Mill, al liberalismului clasic utilitarist, potrivit căruia libertatea individuală trebuie cenzurată întrucât aceasta nu poate fi exercitată decât în mod limitativ, legal cu obligația respectării drepturilor și libertăților celorlalți.

După cum am mai spus, drepturile nepatrimoniale reprezintă atribute intrinseci dar inerente ființei umane întrucât, ele mai sunt denumite și „drepturi ale omului”. Această denumire subzistă în special atunci când prin existența acestora se dorește limitarea puterii etatice în raport cu cetățenii, persoane fizice și/sau juridice, și „drepturi

ale personalității”, în ipoteza când acestea vizează sau sunt invocate în raporturi juridice particulare sau referitoare la particulari (Maurice & Aynès, 2010, p. 95).

În prezenta analiză, vom viza în mod preponderent situațiile în care exercițiul unui drept nepatrimonial, cum ar fi cel referitor la libera exprimare, atinge sau produce o vătămare dreptului la viață privată, dreptului la demnitate și onoare sau dreptului la imagine al unui subiect de drept, în conformitate cu prevederile reglementării speciale ale articolul 1357 Cod civil, cu referire la situația în care este prejudiciat dreptul la propria imagine prin publicarea în presă a fotografiilor conținând portretul persoanei prejudiciate, în mod abuziv.

În ceea ce privește sediul materiei, după cum am arătat mai sus, drepturile nepatrimoniale protejate de statul român izvorăsc din convenții sau tratate internaționale, CEDO și Carta Europeană a Drepturilor Omului, Constituție și Legi organice.

În acest sens, cu referire strictă la noțiunile de liberă exprimare, dreptul la viață privată, dreptul la demnitate, dreptul la propria imagine și dreptul la replică sau rectificare apar în: Codul civil, Capitolul II – Respectul datorat ființei umane și drepturilor ei inerente din Titlul II – Persoana fizică, Cartea I – despre persoane, articolul 70-81 și articolul 252 – Ocrotirea personalității umane; Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturi conexe – unde avem dispoziții legale referitoare la protejarea creațiilor științifice, artistice, literare sau tehnice; Legea nr. 64/1991 privind brevetele de invenție ș.a.

Mijloacele juridice prin care legiuitorul a înțeles să confere protecție drepturilor nepatrimoniale sunt cuprinse în articolele 252-257 Cod civil fiind în mare parte inspirate din legislația vest europeană și anume prevederile articolului 28 și 29 din Codul civil elvețian, care a fost adoptat încă din anul 1983.

Procedura de principiu aprobată în codul civil este aplicabilă oricărui tip de drept nepatrimonial, indiferent de norma care îl reglementează, întrucât potrivit acestuia „*orice persoană fizică are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci ființei umane, cum sunt viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică, demnitatea, intimitatea vieții private, libertatea de conștiință, creația științifică, artistică, literară sau tehnică*”.

În concret, protecția acestor drepturi nepatrimoniale constau în dreptul reclamantului de a solicita în justiție :

a) *interzicerea săvârșirii faptei ilicite*, dacă aceasta este iminentă;

În acest caz se impune respectarea anumitor condiții referitoare la pericolul săvârșirii faptei și anume ca pericolul să fie în primul rând real și mai apoi actual, iar măsura dispusă să respecte principiul proporționalității în raport cu gravitatea

pericolului. Astfel, prin acțiunea în justiție promovată, reclamantul trebuie să solicite interzicerea unei conduite concret determinată, de exemplu ștergerea unor postări de pe rețelele de socializare, în caz contrar hotărârea judecătorească rămânând fără posibilitatea de a fi pusă în executare.

Este de la sine înțelese faptul că nu sunt posibile acțiuni cu caracter general și mai ales acțiuni care să vizeze un pericol devenit desuet.

b) încetarea încălcării dreptului și interzicerea pentru viitor, dacă aceasta durează încă; cu alte cuvinte, acțiunea nu poate avea caracter retroactiv.

c) constatarea caracterului ilicit al faptei.

Constatarea caracterului ilicit trebuie justificat în primul rând de un interes real iar constatarea trebuie să folosească în concret reclamantului, întrucât, după cum am enunțat mai sus, restrângerea unor drepturi trebuie să se facă cu respectarea libertății de exprimare întrucât dreptul la liberă opinie și exprimare trebuie să fie exercitat ca orice alt drept al omului, în limitele sale firești pentru a nu prejudicia în nici o formă drepturile și interesele legitime ale altor persoane.

Altfel spus, jurisprudența statuează faptul că instanțele de judecată nu pot dispune, chiar în mod mascat, cenzura libertății de exprimare deoarece prevederile legale incidente nu permit interzicerea publicării unui articol sau material informativ de orice fel chiar dacă s-ar aprecia că acestea pot sau chiar prejudiciază drepturile anumitor persoane deoarece, așa cum am arătat mai sus, potrivit Constituției, cenzura de orice fel este interzisă.

Elocvent în acest caz îl reprezintă practica C.E.D.O. unde s-a reținut faptul că utilizarea ironiei în exprimare sau sugerarea unui fapt sau a unei situații propriu-zise nu reprezintă decât modalități de exprimare, un mod prin care autorul înțelege să transmită anumite informații. Astfel, chiar dacă prin aceasta s-a adus într-o oarecare măsură un atac la reputația personală pentru ca acesta să poată produce un prejudiciu moral trebuie să atingă un anumit nivel de gravitate și implicit să fi fost realizat într-o manieră care poate cauza un prejudiciu dreptului la viața privată și implicit al demnității și onoarei, exercițiului personal al dreptului la respectarea vieții private³.

În această ordine de idei, instanțelor de judecată le sunt permise doar interzicerea difuzării materialelor producătoare de prejudicii nepatrimoniale pentru viitor sau doar constatarea caracterului ilicit al acestora.

³ Cauza Brisc contra România din 2018.

Pe de altă parte, măsurile prin care se solicită pe cale contencioasă împiedicarea sau înlăturarea unui prejudiciu produs prin faptele ilicite pot fi completate prin instituirea unor măsuri reparatorii cu scopul de a restabili dreptului atins.

Acestea pot fi obligarea pârâtului sau cel care a produs fapta ilicită la publicarea sentinței judecătorești într-un ziar sau cotidian, local sau național, în mod evident pe cheltuiala sa precum și orice tip de măsuri cum ar fi plata unor cheltuieli cominatorii.

Conform articolului 1.357, alineat (1) Cod civil, *„cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare”*.

Din analiza prevederilor legale ale articolului ante menționat, reiese faptul că pentru a se putea dispune angajarea răspunderii civile delictuale se impune a fi întrunite o serie de condiții de admisibilitate, în mod cumulativ și anume, stabilirea existenței unei fapte ilicite, stabilirea existenței unui prejudiciu suferit, cauzalitatea între fapta ilicită și prejudiciu și vinovăția autorului.

Fapta ilicită, în mod succint analizată, reprezintă fapta sau acțiunea prin care, cu încălcarea normelor legale de conviețuire ale dreptului obiectiv se prejudiciază dreptul subiectiv al altei persoane.

Cu toate acestea, trebuie menționat faptul că nu toate atingerile aduse drepturilor nepatrimoniale pot constitui încălcări ilicite ale acestora. În acest sens, potrivit alineatului (2) al articolului 14 din Codul civil, existând o prezumpție relativă a existenței bunei credințe - bona fide - sistemul juridic de protecție al acestor drepturi nepatrimoniale pornește de la premisa că sunt exercitate în conformitate și mai ales în limitele stabilite prin convențiile și tratatele internaționale la care țara noastră a aderat sau este parte.

Conform articolului 75 din Codul civil, în măsura în care sunt respectate limitările instituite prin legi, acte normative, tratate sau acorduri internaționale și în mod special jurisprudența CEDO privitoare la apărarea drepturilor nepatrimoniale referitoare la exercitarea dreptului la liberă exprimare, coroborat cu cel al dreptului la viață privată, exercitarea drepturilor nu este considerată o faptă ilicită întrucât nu se încălcă nici drepturile și nici libertățile fundamentale ale unei persoane.

Din perspectiva legiuitorului, respectarea cadrului legal de exercitare al dreptului la libera exprimare implică, pe de o parte, a nu exercita dreptul subiectiv în mod nerezonabil, excesiv ci în mod limitat, proporțional și ținând cont de drepturile și libertățile celorlalți.

Cu alte cuvinte, exercitarea cu bună credință a unui drept, deși concurent ,nu constituie o atingere nelegitimă a drepturilor nepatrimoniale ale personalității

deoarece, așa cum am enunțat mai sus, buna credință se prezumă, astfel că sarcina probei în sens contrar revine victimei (Diaconescu, 2019, p. 22).

Dreptul la propria imagine reprezintă o valoare fundamentală, complementară al dreptului la viață intimă, atât familială cât și privată, prevăzută și garantată prin Constituție, fiind esențială pentru drepturile și libertățile ei. Astfel, în situația în care exercitarea dreptului la liberă exprimare prin publicarea în presă a fotografiilor conținând portretul persoanei, în lipsa acordului acesteia, constituie o exercitare abuzivă a dreptului la exprimare.

Altfel spus, publicarea abuzivă a fotografiilor conținând portretul unei persoane aduce atingere gravă imaginii dar și a demnității, onoarei, reputației și implicit dreptului la viață privată. Pârâțul, în acest caz, se face vinovat de încălcarea drepturilor prevăzute la articolul 89 din Legea nr. 8/1996 a drepturilor de autor, prin utilizarea fotografiei fără a avea consimțământul pentru publicare, dispoziții coroborate cu prevederile articolului 30 alineat (6) din Constituția României.

Astfel, în conformitate cu prevederile articolului 89 din Legea nr. 8/1996, utilizarea unei opere care conține un portret necesită consimțământul persoanei reprezentate în acel portret, în condițiile articolului 73, 74 și 79 din Codul civil.

Potrivit articolului 73 Cod civil, orice persoană are dreptul la propria imagine și în exercitarea acestui drept prevăzut de lege aceasta poate interzice sau împiedica prin orice mod utilizarea imaginii sale sau chiar a unor reproduceri, în limitele stabilite prin articolul 75 din Codul civil.

Conform articolului 74 Cod civil, constituie o atingere adusă vieții private a unei persoane captarea sau folosirea imaginii acesteia dintr-un spațiu privat, fără consimțământul titularului dreptului nepatrimonial, sub rezerva aplicării prevederilor ante-menționatului articol 75 din Codul civil.

Aceleași prevederi sunt statuate și prin articolul 57 din Constituția României, articolul 17 din Convenția Europeană a drepturilor omului, articolul 54 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și articolul 31 din Decizia Consiliului Național al Audiovizualului numărul 220 din 2011.

Potrivit Curții Constituționale a României, demnitatea umană este un atribut inalienabil al persoanei umane, valoare prin care se impune tuturor membrilor societății un comportament decent de respect și implicit de protecție a celorlalți indivizi interzicând astfel orice atitudine umilitoare la adresa oamenilor. Cu alte cuvinte, libertatea fiecărui individ își găsește limita în punctul în care începe libertatea celui alt (Curtea Constituțională, 2011).

Potrivit articolului 34 din Decizia Consiliului Național al Audiovizualului numărul 220 din 2011 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual, orice persoană are dreptul la propria imagine. Astfel, se interzice difuzarea imaginii unei persoane aflate în spațiul privat fără acordul expres al acesteia, formulat în formă scrisă.

Cu toate acestea, ca o derogare de la norma enunțată mai sus, sunt permise utilizarea sau difuzarea de imagini sau voci ale persoanelor aflate într-un spațiu privat în măsura în care aceste imagini surprind situații ce comportă un interes public temeinic justificat.

În aceste condiții, prin publicarea abuzivă a fotografiilor conținând portretul unei persoane încalcă dreptul la propria imagine, fiind o faptă ilicită care poate fi justificată numai de excepțiile prevăzute de articolele 73, 74 și 75 din Codul civil coroborate cu articolul 89 din Legea numărul 8 din 1996, respectiv consimțământul persoanei prejudiciate, cazurile sau atingerile permise prin lege sau convențiile și pactele internaționale referitoare la drepturile omului sau prin exercitarea unor drepturi și libertăți prevăzute de Constituție cu bună-credință, respectând acordurile internaționale sau convențiile la care suntem parte”.

În ipoteza în care nu sunt incidente niciuna dintre cauzele sau excepțiile exoneratoare enunțate mai sus, utilizarea portretului fără acord reprezintă o faptă ilicită săvârșită cu ocazia exercițiului unei libertăți fundamentale de opinie, manifestată extern sub forma libertății de exprimare și care, prin prisma și în lumina circumstanțelor cauzei excede bunei-credințe și a limitelor convenționale prevăzute la articolul 10 C.E.D.O. și încalcă articolul 10 paragraful 2 din Convenție care protejează reputația persoanei.

În această ordine de idei, în scopul protejării reputației unei persoane, instanța are temei pentru a dispune restrângerea dreptului la liberă exprimare.

După cum am putut observa, imaginea unei persoane reprezintă un element al vieții private a acesteia, iar statele semnatare ale Convenției, instituind obligații pozitive, trebuie să garanteze protecția și respectarea vieții sale private, sau să confere cel puțin o speranță legitimă a protecției acestor drepturi, indiferent dacă persoana este una publică⁴.

Prejudiciul, reprezintă al doilea element al răspunderii civile delictuale, fiind efect negativ suferit de către o persoană, urmare a faptei ilicite a altei persoane. Legiuitorul român, preluând în esență modelul și prevederile Codului civil francez,

⁴ Cauza *von Hannover c. Germaniei*, Hotărârea din 24 iunie 2004, par.68.

protejează dreptul la imagine fiind analizat ca un drept patrimonial în cadrul dispozițiilor referitoare la dreptul de autor și a drepturilor conexe.

Tocmai în acest sens, pentru a evita eventualele confuzii cu dreptul la imagine care este un drept nepatrimonial, legiuitorul a înțeles să folosească în textul de lege expresia „protecția portretului”.

Tot în doctrina franceză se poate observa existența unei diferențieri clare între dreptul la imagine sau așa cum a enunțat jurisprudența franceză „*droit a l'image*” și dreptul la propria imagine sau „*droit de l'image*”, noțiuni preluate de altfel și de doctrina românească⁵. În acest sens protecția portretului este instituită prin dispozițiile articolului 89 din Legea nr. 8 din 1996 conform căruia utilizarea unei opere conținând un portret al unei persoane, necesită în mod obligatoriu consimțământul acesteia.

Analizând aspectele iterate mai sus rezultă faptul că orice persoană are aptitudinea sau dispoziția cu privire la imaginea sa în orice mod dorește și, în mod corelativ facultatea de a se opune publicării imaginii sale în lipsa consimțământului său.

Mai mult decât atât, deși imaginea unei persoane reprezintă o valoare fundamentală, complementară al dreptului la viață intimă, familială și privată, în accepțiunea dispozițiilor articolului 89 din Legea 8/1996 este un drept patrimonial întrucât titularul acestuia poate solicita acordarea unor remunerații pentru utilizarea propriei sale imagini.

Se arată în jurisprudență faptul că dreptul la propria imagine, în ceea ce privește dreptul de autor și drepturile conexe reprezintă o dihotomie în sensul că acest drept comportă simultan caracterele juridice specifice drepturilor nepatrimoniale, ale personalității dar și ale drepturilor pecuniare sau patrimoniale.

Astfel, acest drept trebuie privit pe de o parte ca un drept personal, nepatrimonial, în sensul că acesta vizează o dimensiune a vieții private a ființei umane și a dreptului a-i fi respectată demnitatea umană, mai precis prerogativa oricărei persoane de a i se respecta și de putea cere pe orice cale, contencioasă sau necontencioasă, să i se respecte imaginea. Acestei prerogative îi corespunde în mod corelativ obligația opozabilă *erga omnes* prohibitivă de la orice fapte prin care se pot aduce atingere acestui drept nepatrimonial.

Pe de altă parte, putem analiza dreptul la propria imagine ca fiind unul subiectiv, autonom, de sine stătător, cu caracter patrimonial întrucât titularul dreptului are prerogativa legală de a autoriza sau interzice reprezentarea imaginii sale, sub orice

⁵ A se vedea în acest sens Decizia nr. 223A din 15.12.2009 pronunțată de Curtea de Apel București, Secția IX-a Civilă și Pentru Cauze Privind Proprietatea Intelectuală.

formă și mijloace și chiar de a controla utilizarea ulterioară a imaginii, drept statuat în cadrul prevederilor legale ale articolului 89 din Legea nr. 8/1996, ante enunțată.

În această ordine de idei, dreptul la imagine comportă caracteristicile specifice ale drepturilor nepatrimoniale, fiind în esență un drept subiectiv absolut dar opozabil erga omnes, căruia îi corespunde în mod sinalagmatic o obligație corelativă de abținere de la orice faptă prin care ar putea prejudicia dreptul cât și caracteristicile juridice ale drepturilor patrimoniale, întrucât are un caracter translativ de proprietate prin acte juridice.

Având în vedere aceste aspecte, este demonstrată existența unui prejudiciu iar reclamantul poate solicita în instanță repararea drepturilor nepatrimoniale în condițiile prevederilor articolului 1.391 alineat (5) coroborat cu prevederile articolului 253 din Codul civil.

În dreptul civil, răspunderea civilă delictuală este atrasă pentru cea mai ușoară culpă, conform articolului 1.357 alineat (2) iar reparația prejudiciului, trebuie reparat integral, conform articolului 1.386 și 1.386 Cod civil.

Cu toate acestea, în materia drepturilor nepatrimoniale nu putem vorbi de o reparare în sens peiorativ al cuvântului ci mai mult despre o compensare.

Legătura de cauzalitate, pe de altă parte, trebuie să existe între fapta prin care s-au încălcat normele de drept obiectiv cu consecința vătămării normelor de drept subiectiv și prejudiciul pretins de reclamant.

Această condiție poate fi socotită ca fiind îndeplinită prin analiza situației de fapt și de drept dedusă judecății prin care să se poată determina dacă prejudiciul este urmarea directă și nemijlocită a încălcării dreptului la imagine a reclamantului.

Fiind vorba de o faptă ilicită constând în utilizarea portretului fără acord, stabilirea legăturii de cauzalitate, din punctual meu de vedere s-ar face prin simpla aplicare a principiului juridic *nulla est maior probatio quam evidential rei*.

Vinovăția, ultima condiție de admisibilitate a acțiunii în răspundere civilă a unei persoane, reprezintă în esență atitudinea psihică a făptuitorului pe care a avut-o la momentul în care a săvârșit fapta ilicită cu privire la efectul și urmarea imediată a acesteia, atitudine ce implică în mod evident un proces psihologic complex între conștiință sau elementul intelectual și voință sau element volitiv.

Concluzii

Analizând prevederile legale în vigoare prevăzute de Codul civil observăm faptul că legiuitorul român a interpretat în mod corect și a legiferat în acest sens, în concordanță cu jurisprudența CEDO privitoare la drepturile omului, mai precis

drepturile fundamentale și de a oferi sau pune la dispoziție mijloace utile pentru protecția drepturilor nepatrimoniale ale personalității atât cu caracter preventiv sau reparatoriu cât și pecuniar.

Astfel, apărarea drepturilor nepatrimoniale reprezintă o sumă a mijloacelor pe care legiuitorul le-a pus la dispoziție în scopul prevenirii oricărei atitudini, conduite sau fapte ilicite și chiar pentru a repara pe cât posibil urmările imediate, nocive ale faptei ilicite, deja produse.

Deși cadrul legal îmbracă forma unei reglementări unitare în ceea ce privește mijloacele de apărare a drepturilor nepatrimoniale, punerea în aplicare a acestora comportă particularități sau dificultăți întrucât sunt cantonate în condițiile de admisibilitate ale unei răspunderi civile delictuale clasice și implicit în limitele juridice ale acesteia.

Astfel, în funcție de antrenarea răspunderii civile delictuale, dacă în situația lezării valorilor umane legate de demnitate și viață privată, important este a se stabili existența sau inexistența faptei ilicite, pentru acordarea daunelor morale este necesar ca reclamantul să poată prezenta și să probeze în ce măsură i-au fost afectate drepturile nepatrimoniale.

Ca și recomandare, consider că legiuitorul ar trebui să completeze prevederile legale aplicabile acțiunii de protejare a drepturilor nepatrimoniale în sensul departajării sau delimitării clare de răspunderea civilă clasică și chiar să instituie în legislația internă mijloace prin care să se asigure respectarea deciziilor CEDO.

References

- Bucher, A. (2009). *Personnes physiques et protection de la personnalité*. Editura Helbing Lichtenhahn.
- Consiliul Național al Audiovizualului. (2011). Decizia Nr. 220 din 24 februarie 2011 privind Codul de reglementare a conținutului audiovizual. CNA.
<https://www.cna.ro/DECIZIE-Nr-220-din-24-februarie.html>
- Curtea Constituțională. (2011). Decizia nr. 1.576 din 7 decembrie 2011 referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 80/2010 pentru completarea art. 11 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 37/2008 privind reglementarea unor măsuri financiare în domeniul bugetar. *Monitorul Oficial al României* nr 32 din 16 ianuarie 2012.
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/134543>
- Curtea de Apel București. (2009). *Dreptul la propria imagine. Răspundere civilă delictuală. Condiții. Decizia nr. 223/A din 15.12.2009*. Curtea de Apel București, Secția IX-a Civilă și Pentru Cauze Privind Proprietatea Intelectuală. Jurisprudenta.
<https://www.jurisprudenta.com/jurisprudenta/speta-phvfvp/>

- Diaconescu, Ș. (2019). *Funcțiile analizei de proporționalitate la apărarea drepturilor nepatrimoniale. Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia*, 66(2), 5-49.
[https://doi.org/10.24193/SUBBiur.64\(2019\).4.1](https://doi.org/10.24193/SUBBiur.64(2019).4.1)
- EUR-Lex. (1991). *Hotărârea Curții din data de 25 iulie 1991. Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda și alții împotriva Commissariaat voor de Media. Cerere având ca obiect pronunțarea unei hotărâri preliminare: Raad van State - Țările de Jos. Libertatea de a presta servicii. Cauza C-288/89*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A61989CJ0288>
- EUR-Lex. (2010). *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF>
- European Court of Human Rights. (n.d.). *Convenția europeană a drepturilor omului*. https://www.echr.coe.int/documents/convention_ro.pdf
- Institutul European din România. (2004). *Cauza von Hannover c. Germaniei*, Hotărârea din 24 iunie 2004. Institutul European din România. <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Von-Hannover-impotriva-Germaniei-Nr-2.pdf>
- Institutul European din România. (2019). *Cauza Brisc contra România din 2018*. Institutul European din România. <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2019/06/Brisc-impotriva-Romaniei-1.pdf>
- ÎCCJ, Secția I Civilă, Decizia nr.3949 din 14 noiembrie 2018.
- Jugastru, C. (2007). *Constanța și evoluție în apărarea drepturilor personalității*. *Revista Română de Drept Privat*, 4/2007.
- Jugastru, C. (2013). *Prejudiciul - repere românești în context european*. Editura Hamangiu.
- Malaurie, P., & Aynès, L. (2010). *Droit civil. Les personnes. La protection des mineurs et des majeurs*. Defrénois.
- Parlamentul României. (2009). *Legea nr. 287 din 17 iulie 2009 privind Codul civil. Monitorul Oficial al României nr. 511 din 24 iulie 2009*.
<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/109883>
- Parlamentul României. (2012). *Legea nr. 134 din 1 iulie 2010 (*republicată*) privind Codul de procedură civilă**. *Monitorul Oficial al României nr. 545 din 3 august 2012*.
<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/140265>
- Parlamentul României. (2014). *Legea nr. 64 din 11 octombrie 1991 (*republicată*) privind brevetele de invenție**. *Monitorul Oficial al României nr. 541 din 8 august 2007*.
<http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/84262>
- Parlamentul României. (2018). *Legea nr. 8 din 14 martie 1996 (*republicată*) privind dreptul de autor și drepturile conexe**. *Monitorul Oficial al României nr. 489 din 14 iunie 2018*. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/7816>
- Pena, C. (2021, mai 20). *El a spus primul: Libertatea ta se termină acolo unde începe libertatea celui alt!*. Evenimentul Istoric. <https://evenimentulistoric.ro/el-a-spus-primul-libertatea-ta-se-termina-acolo-unde-incepe-libertatea-celuialt.html>
- Tribunalul Gorj. (2016). *Sentița civilă nr. 76/2016 pronunțată de Tribunalul Gorj-Secția Conflicte de Muncă și Asigurări Sociale în dosarul nr. 3889/95/2015*.